

ภาวะวิกฤตทางการเงิน รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ และความระมัดระวังทางบัญชี : หลักฐานจากบริษัทจดทะเบียนในประเทศไทย

ดร.อนุวัฒน์ ภัคดี

รองศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรบัญชีบัณฑิต

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ธิตยา รุ่งเดชธนาลัย

อาจารย์ประจำหลักสูตรบัญชีบัณฑิต

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

(ผู้ประสานงานหลัก)

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 12 มิถุนายน 2568

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 22 กรกฎาคม 2568

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 13 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะวิกฤตทางการเงินและรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจกับความระมัดระวังทางบัญชี โดยใช้ข้อมูลตัวอย่างจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2565 รวม 12 ปี คิดเป็นข้อมูลจำนวน 4,580 ตัวอย่าง ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทดสอบสมมติฐานงานวิจัย ผลการวิจัยพบว่า ภาวะวิกฤตทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี ในทางตรงข้ามพบว่า รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความระมัดระวังทางบัญชี ผลการวิเคราะห์เพิ่มเติมพบว่าภาวะวิกฤตทางการเงินมีผลกระทบเชิงบวกกับความสัมพันธ์ของรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจกับความระมัดระวังทางบัญชี รวมทั้งในช่วงก่อน COVID-19 ภาวะวิกฤตทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี และรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความระมัดระวังทางบัญชี

คำสำคัญ: ภาวะวิกฤตทางการเงิน รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ ความระมัดระวังทางบัญชี

Financial Distress, Discretionary Accruals and Accounting Conservatism: Evidence from Thai Listed Companies

Dr. Anuwat Phakdee

*Associate Professor of Department of Accounting,
Faculty of Management Sciences, Chandrakasem Rajabhat University*

Received: June 12, 2025

Revised: July 22, 2025

Accepted: August 13, 2025

Thittaya Rungdettanalai

*Lecturer of Department of Accounting,
Faculty of Management Sciences, Chandrakasem Rajabhat University
(Corresponding Author)*

ABSTRACT

This research examines the relationship between financial distress and discretionary accruals with accounting conservatism, using data from companies listed on the Stock Exchange of Thailand from 2011–2022, with 4,580 firm-year observations. Multiple regression analysis was employed to test the research hypotheses. The results reveal that financial distress is positively associated with accounting conservatism, whereas discretionary accruals are negatively associated with accounting conservatism. Additional analysis indicates that financial distress positively moderates the relationship between discretionary accruals and accounting conservatism. Furthermore, during the pre-COVID-19 period, financial distress maintained a positive relationship with accounting conservatism, while discretionary accruals showed a negative association.

Keywords: Financial Distress, Discretionary Accruals, Accounting Conservatism

บทนำ

งบการเงินของกิจการที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยต้องจัดทำตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินชุดใหญ่ (Full TFRS) ที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา (Tangruenrat & Yomchinda, 2022) งบการเงินเป็นข้อมูลสารสนเทศที่กิจการต้องเปิดเผยต่อสาธารณชน ถือเป็นการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้ใช้งบการเงิน กรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน (ปรับปรุง พ.ศ. 2563) กล่าวถึงลักษณะเชิงคุณภาพพื้นฐานของงบการเงินประกอบด้วยความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ และการเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม (TFAC, 2020) ซึ่งภายใต้การเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมกำหนดให้กิจการต้องนำเสนองบการเงินด้วย “ความเป็นกลาง” (Neutrality) ที่คำนึงถึงความไม่แน่นอนอย่างระมัดระวัง เรียกว่า “ความรอบคอบ” (Prudence) งานวิจัยนี้เรียกความรอบคอบตามกรอบแนวคิดฯ ว่า “ความระมัดระวังทางบัญชี” (Accounting Conservatism/ Prudence) ซึ่งเป็นหลักการบัญชีที่จะช่วยกิจการคำนึงถึงสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้น เช่น กิจการจะไม่รับรู้รายได้หากยังไม่มีคามแน่นอน ในขณะที่กิจการจะรับรู้ค่าใช้จ่ายหากมีความไม่แน่นอนเกิดขึ้น โดยใช้การประมาณการ (Estimated) เพื่อรับรู้ในงบการเงินตามหลักการบัญชี เป็นต้น โดยทั่วไปผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า มาตรฐานการรายงานทางการเงินสนับสนุนให้กิจการนำเสนองบการเงินโดยคำนึงหลักความระมัดระวังทางบัญชี เช่น การรับรู้ผลขาดทุนจากการด้อยค่า การประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ การประมาณการค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซม เป็นต้น กรอบแนวคิดนำประเด็นดังกล่าวมาระบุไว้อย่างชัดเจนเพื่อเป็นกรอบการจัดทำและนำเสนองบการเงิน จึงเป็นที่น่าสนใจว่า มีปัจจัยใดที่มีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชีตามกรอบแนวคิดดังกล่าวในสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

ภาวะวิกฤตทางการเงิน (Financial Distress) (หรือความล้มเหลวทางการเงิน หรือความเครียดทางการเงิน หรือปัญหาทางการเงิน) เป็นการสะท้อนถึงความเสี่ยงทางสภาพคล่องที่เกิดขึ้นในกิจการ ซึ่งบางกรณีอาจเกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ หรือบางกรณีอาจเกิดจากการบริหารงานที่ไม่เหมาะสม เมื่อมีภาวะวิกฤตทางการเงินดังกล่าวแล้ว ส่งผลให้กิจการไม่สามารถบริหารงานได้อย่างเหมาะสม ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอาจนำไปสู่ความเสียหายแก่กิจการ และส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่าง ๆ เช่น กิจการมีเงินทุนไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ระยะสั้น หรือกิจการมีผลขาดทุนจากการดำเนินงานและนำไปสู่การล้มละลาย เป็นต้น ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวผู้บริหารอาจมีแรงจูงใจเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพื่อให้ตนเองได้รับผลประโยชน์ตามสมมติฐานที่กำหนดในทฤษฎีการบัญชีเชิงปฏิฐาน (Positive Accounting Theory) ผ่านการเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพิ่มหรือลดกำไร (Watts & Zimmerman, 1986) ซึ่งเป็นการกระทำที่ผู้บริหารไม่ได้คำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสีย หรือกล่าวได้ว่า ผู้บริหารกับผู้อถือหุ้นมีความขัดแย้งทางผลประโยชน์ตามทฤษฎีตัวแทน (Jensen & Meckling, 1976) เนื่องจากใช้พฤติกรรมฉวยโอกาสในการจัดการกำไร เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว (Schipper, 1989) ส่งผลให้นักลงทุนตัดสินใจผิดพลาดได้ (Hartam & Kresnawati, 2022) ในขณะที่ความระมัดระวังทางบัญชีเป็นแนวคิดที่จะช่วยกำกับพฤติกรรมของผู้บริหาร เพื่อไม่ให้รับรู้รายได้ในจำนวนที่สูงเกินไป จึงเกิดคำถามในงานวิจัยนี้ว่า ภาวะวิกฤตทางการเงินและรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจมีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชีหรือไม่ เมื่อใช้ข้อมูลจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเป็นประเทศตลาดเกิดใหม่ (Emerging Market) และเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา รวมทั้งมีวัฒนธรรมการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในระดับสูง (Hofstede, Hofstede, & Minkov, 2010) แต่กลับพบหลักฐานว่า กิจการไม่ได้นำเสนองบการเงินตามแนวคิดความระมัดระวังทางบัญชีจากข้อมูลในช่วง พ.ศ. 2561–2562

(Phakdee & Srijunpetch, 2022) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บริษัทจดทะเบียนในประเทศไทยมีสภาพแวดล้อมทางธุรกิจแตกต่างจากประเทศอื่น (Phakdee & Srijunpetch, 2020) รวมทั้งหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับความระมัดระวังทางบัญชีในประเทศไทยพบว่า มีการศึกษาปัจจัยด้านการกำกับดูแลกิจการ เช่น การศึกษาความสัมพันธ์ของคณะกรรมการบริษัทกับความระมัดระวังทางบัญชี และคณะกรรมการตรวจสอบกับความระมัดระวังทางบัญชี โดยใช้ข้อมูลจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ทั้งหมดช่วงปี พ.ศ. 2557–2561 (Boonlert-U-Thai & Phakdee, 2019; Dechsukhum, Tangeakchit, & Laohavisudht, 2022; Pugatekaew, 2022) รวมทั้งความระมัดระวังทางบัญชีกับการหลีกเลี่ยงภาษี (Nantapanich & Pipatnarapong, 2022) เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบหลักฐานการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการกำไรกับความระมัดระวังทางบัญชีแบบมีเงื่อนไข ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (เรียกว่า COVID-19) โดยใช้ข้อมูลปี พ.ศ. 2561–2563 (Phakdee & Srijunpetch, 2022) จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยในอดีตในบริบทของประเทศไทย ไม่พบหลักฐานใดที่อธิบายถึงพฤติกรรมของผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้พฤติกรรมฉวยโอกาสตามทฤษฎีตัวแทนเพื่อตัดสินใจเลือกวิธีทางบัญชีตามทฤษฎีการบัญชีเชิงปฏิฐานผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจในภาวะวิกฤตการเงินที่มีผลต่อความระมัดระวังทางบัญชี รวมทั้งไม่พบหลักฐานจากงานวิจัยใดที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะวิกฤตทางการเงินกับความระมัดระวังทางบัญชี

บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เป็นประเทศตลาดเกิดใหม่ (Emerging Market) ซึ่งในช่วงวิกฤตต้มยำกุ้ง ปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้รับผลกระทบอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจและวิกฤตดังกล่าวยังส่งผลกระทบไปยังประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย จากสถานการณ์ดังกล่าว Vichitsarawong, Eng, and Meek (2010) พบว่า ความระมัดระวังทางบัญชีลดลงในช่วงวิกฤตการเงิน แต่เพิ่มขึ้นในช่วงหลังวิกฤตการเงิน รวมทั้ง Habib, Uddin Bhuiyan, and Islam (2013) พบว่า วิกฤตการเงินโลกมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างภาวะวิกฤตทางการเงินและการจัดการกำไร งานวิจัยนี้จึงพิจารณาจากผลการวิเคราะห์เพิ่มเติมว่าการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (หรือ COVID-19) ที่ถือเป็นวิกฤตของช่วงเวลาหนึ่งจะส่งผลให้ผลการวิจัยหลักเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะวิกฤตทางการเงินและรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจกับความระมัดระวังทางบัญชี โดยใช้ข้อมูลจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2554–2565 ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้นำมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่สอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (IFRS) มาถือปฏิบัติ นอกจากนี้ ยังขยายผลของวัตถุประสงค์การวิจัยหลักเพื่อวิเคราะห์เพิ่มเติม ให้ได้หลักฐานประกอบการอธิบายผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา ได้แก่ 1) ช่วงหลัง COVID-19 คือ ปี พ.ศ. 2565 2) ช่วงระหว่าง COVID-19 คือ ปี พ.ศ. 2563–2564 และ 3) ช่วงก่อน COVID-19 คือ ปี พ.ศ. 2554–2562 งานวิจัยนี้มีประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย 3 ประการ ประการที่ 1 ให้หลักฐานจากงานวิจัย เพื่อเพิ่มวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาวะวิกฤตทางการเงินและรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจกับความระมัดระวังทางบัญชี จากบริบทของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งใช้ข้อมูลในช่วง พ.ศ. 2554–2565 ซึ่งมีบริบทแตกต่างจากสภาพแวดล้อมในต่างประเทศ (Phakdee & Srijunpetch, 2020) และมีวัฒนธรรมที่หลีกเลี่ยงความเสี่ยง (Hofstede et al., 2010) รวมทั้งผลการวิจัยได้สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้บริหารตามทฤษฎีตัวแทนและทฤษฎีการบัญชีเชิงปฏิฐานที่สนับสนุนการตัดสินใจเลือกวิธีทางบัญชีผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจภายใต้ภาวะวิกฤตการเงินที่มีผลต่อความระมัดระวังทางบัญชีในบริบทของประเทศตลาดเกิดใหม่ ประการที่ 2

เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานกำกับดูแล เช่น สภาวิชาชีพบัญชีฯ ได้หลักฐานที่แสดงถึงประโยชน์ของแนวคิดความระมัดระวังทางบัญชี ในปัจจุบันเรียกว่า “ความรอบคอบ” ซึ่งเป็นมิติภายใต้ลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงินตามกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน (TFAC, 2020) และประการที่ 3 นักลงทุนและผู้ใช้งบการเงินทั่วไปมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลทางบัญชีที่โดยทั่วไปนิยมนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้สนับสนุนการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจได้เหมาะสมยิ่งขึ้น เช่น ผลการดำเนินงานที่ขาดทุน เงินทุนหมุนเวียนของบริษัท การใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ และความระมัดระวังทางบัญชี เป็นต้น

การทบทวนวรรณกรรมและการพัฒนาสมมติฐาน

ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) มีบทบาทสำคัญในการนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของผู้บริหารต่อการจัดการทางธุรกิจ เพราะทฤษฎีนี้ให้มุมมองที่เกิดจากความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างตัวการ (Principal) กับตัวแทน (Agent) โดยตัวการคือ ผู้ถือหุ้น ซึ่งเป็นเจ้าของกิจการได้ทำสัญญากับตัวแทน ซึ่งเป็นผู้บริหารของกิจการ (Jensen & Meckling, 1976) ผู้บริหารมีหน้าที่ในการบริหารงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักของผู้ถือหุ้น ดังนั้น หากเกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ผู้บริหารอาจบริหารงานโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้ถือหุ้นได้ และอาจทำให้ต้นทุนตัวแทนเพิ่มขึ้น และเกิดความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูล (Information Asymmetry) ในระดับสูง Hazarika, Karpoff and Nahata (2012) แสดงหลักฐานว่า ผู้บริหารมีแรงจูงใจที่จะบิดเบือนผลการดำเนินงานทางการเงิน เพื่อต้องการเพิ่มค่าตอบแทนและผลกำไรผ่านการขายหุ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาตัวแทนที่เกิดขึ้นในกิจการ เนื่องจากผู้บริหารเลือกใช้เทคนิคการจัดการกำไร โดยไม่คำนึงถึงความระมัดระวังทางบัญชี จากแนวคิดของทฤษฎีตัวแทน งานวิจัยนี้นำมาใช้อธิบายแรงจูงใจของผู้บริหารในการตัดสินใจในสถานการณ์วิกฤตการเงิน เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว

ตามทฤษฎีการบัญชีเชิงปฏิฐาน (Positive Accounting Theory: PAT) ใช้อธิบายเหตุการณ์ทางบัญชีที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจของผู้บริหาร เนื่องจากผู้บริหารอาจเลือกวิธีทางบัญชีเพื่อให้ตนเองได้รับผลประโยชน์ผ่านตัวเลขกำไรที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง หรือเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขของสัญญาต่าง ๆ หรือเพื่อหลีกเลี่ยงการจับตามองโดยหน่วยงานของรัฐ (Watts & Zimmerman, 1986) การตัดสินใจเลือกวิธีทางบัญชีดังกล่าวเกิดจากการใช้ดุลยพินิจภายใต้พฤติกรรมฉวยโอกาสของผู้บริหาร การเลือกวิธีทางบัญชีเพื่อเพิ่มกำไรเป็นการเลือกโดยไม่คำนึงถึงหลักความระมัดระวังทางบัญชี ในขณะที่การเลือกวิธีทางบัญชีเพื่อลดกำไรอาจสะท้อนถึงหลักความระมัดระวังทางบัญชี (เช่น กิจการอาจเร่งรับรู้ค่าใช้จ่ายทันที เป็นต้น) อย่างไรก็ตาม การเลือกวิธีทางบัญชีเพื่อลดกำไรของผู้บริหาร จำเป็นต้องพิจารณาเพิ่มเติมว่า เป็นการตัดสินใจที่ไม่ได้เกิดจากการจัดการกำไร เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้บริหาร Habib et al. (2013) กล่าวว่า การจัดการกำไรผ่านการเลือกวิธีลดกำไรทำให้ผลการดำเนินงานต่ำกว่าความเป็นจริง และส่งผลให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้าใจผิดเกี่ยวกับผลการดำเนินงานได้ งานวิจัยนี้นำทฤษฎีการบัญชีเชิงปฏิฐานมาใช้อธิบายเหตุผลการเลือกวิธีทางบัญชีของผู้บริหารผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ เพื่อบรรลุผลประโยชน์ส่วนตัว

ความระมัดระวังทางบัญชีเป็นหลักการบัญชีที่จะช่วยให้ข้อมูลในงบการเงินมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและเชื่อถือได้ ในปัจจุบันกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน เรียก “ความระมัดระวังทางบัญชี” ที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ว่า “ความรอบคอบ” โดยกิจการจะไม่แสดงสินทรัพย์และรายได้ในจำนวนที่สูงเกินไป และไม่แสดงหนี้สินและค่าใช้จ่ายในจำนวนที่ต่ำเกินไป ดังนั้น กิจการที่แสดงรายการในงบการเงินอย่างมีความระมัดระวังจะเร่งรับรู้รายการหนี้สิน

และค่าใช้จ่ายเร็วกว่าการรับรู้สินทรัพย์และรายได้ (TFAC, 2020) Beaver and Ryan (2005) แบ่งความระมัดระวังทางบัญชีไว้ 2 ประเภทคือ ความระมัดระวังทางบัญชีแบบมีเงื่อนไข (Conditional Conservatism) และความระมัดระวังทางบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Conservatism) โดยความระมัดระวังทางบัญชีแบบมีเงื่อนไขนั้นจะขึ้นอยู่กับเหตุการณ์หรือความไม่แน่นอน ในขณะที่ความระมัดระวังทางบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไขมักเกิดจากการตัดสินใจของผู้บริหารในการเลือกวิธีทางบัญชี เพื่อไม่ให้สินทรัพย์และรายได้สูงเกินไป นอกจากนี้ การวัดค่าตัวแปรความระมัดระวังทางบัญชีสามารถใช้ข้อมูลจากฐานบัญชี (Givoly & Hayn, 2000) หรือข้อมูลจากฐานตลาด (Basu, 1997)

งานวิจัยนี้สนใจความระมัดระวังทางบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไข เช่นเดียวกับ Givoly and Hayn (2000) ซึ่งวัดความระมัดระวังทางบัญชีด้วยรายการคงค้างติดลบ (Negative Accruals) โดยรายการคงค้างสะสมที่มีค่าเป็นลบเมื่อระยะเวลาผ่านไปแสดงให้เห็นถึงความระมัดระวังทางบัญชี (Givoly & Hayn, 2000) เหตุผลที่เลือกใช้วิธีนี้วัดค่าความระมัดระวังทางบัญชี เพราะตัวแปรที่สนใจศึกษาไม่เกี่ยวข้องกับข้อมูลในตลาด กล่าวคือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นมาจากการรับรู้รายการในงบการเงิน นอกจากนี้ เหตุผลของการเลือกใช้ตัวชี้วัดความระมัดระวังทางบัญชีจากฐานข้อมูลบัญชี (Accounting Based) อีกประการคือ ต้องการลดความลำเอียงและหลีกเลี่ยงผลกระทบจากปัจจัยตลาด ซึ่งส่งผลกระทบต่อตัวชี้วัดความระมัดระวังทางบัญชีจากฐานข้อมูลตลาด (Gassen, Uwe Fülber, & Sellhorn, 2006) รวมทั้ง ในงานวิจัยนี้ใช้ความระมัดระวังทางบัญชีเป็นกลไกหนึ่งที่พิจารณาจากข้อมูลทางบัญชี เพื่อลดความเสี่ยงจากการจัดการกำไรผ่านรายการที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ ในช่วงภาวะวิกฤตทางการเงินเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือต่อผู้มีส่วนได้เสีย

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ความระมัดระวังทางบัญชีเป็นการตอบสนองของวิธีทางบัญชีที่เกิดจากการรับรู้รายการที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างข่าวดี (Good News) กับข่าวร้าย (Bad News) ของผู้บริหารตามทฤษฎีการบัญชีเชิงปฏิฐาน รวมทั้งปัญหาตัวแทนที่เกิดจากความแตกต่างกันในผลประโยชน์ของตัวแทนกับตัวการตามทฤษฎีตัวแทนอาจนำไปสู่การตัดสินใจโดยมุ่งผลประโยชน์ส่วนตัว กล่าวคือ หากสภาพแวดล้อมในการดำเนินงานที่มีความไม่แน่นอนเพิ่มขึ้น ผู้บริหารอาจตัดสินใจใช้ข้อมูลภายในเพื่อประโยชน์ส่วนตัวมากขึ้น (Lin, Wu, Fang, & Wun, 2014) โดย Tate et al. (2010) อธิบายว่า เมื่อผู้บริหารกับผู้ถือหุ้นมีเป้าหมายที่ไม่สอดคล้องกัน ผู้บริหารจะพยายามปกปิดความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูล ทำให้เกิดระดับความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลเพิ่มสูงขึ้น ความระมัดระวังทางบัญชีจึงเป็นวิธีที่จะช่วยลดแรงจูงใจของผู้บริหารในการจัดการกำไรผ่านตัวเลขทางบัญชี และลดความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูล (Lin et al., 2014) และอาจช่วยลดปัญหาตัวแทนได้

ภาวะวิกฤตทางการเงิน¹กับความระมัดระวังทางบัญชี

ภาวะวิกฤตทางการเงินเป็นภาวะที่กิจการต้องประสบกับปัญหาทางการเงิน ซึ่งมีผลขาดทุนเกิดขึ้นในกิจการมาแล้วหลายช่วงเวลาหรือมีเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายดำเนินงานภายในกิจการ ทฤษฎีการบัญชีเชิงปฏิฐานระบุว่าผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะเลือกวิธีทางบัญชีที่ไม่คำนึงถึงความระมัดระวังทางบัญชี เมื่อเผชิญกับเงื่อนไขการละเมิดสัญญาเงินกู้ หรือเมื่อมีปัญหาทางการเงินในระดับสูง เนื่องจากผู้บริหารไม่สามารถจัดการกิจการได้อย่างเหมาะสม และอาจถูกเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร (Pujiono, Radityo, Kusumaningtyas, & Putra, 2023) ในขณะที่เงื่อนไขที่แตกต่างกัน

¹ บางงานวิจัยในประเทศไทย อาจเรียกชื่อ “ภาวะวิกฤตทางการเงิน” เป็น “ความเครียดทางการเงิน” หรือ “ความล้มเหลวทางการเงิน”

เมื่อกิจการไม่ประสบปัญหาทางการเงิน ผู้บริหารจะไม่เผชิญกับแรงกดดันจากการละเมิดสัญญา ผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะใช้หลักการบัญชีที่มีความระมัดระวังมากขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างผู้บริหารกับเจ้าหนี้ และผู้ถือหุ้น (Pujiono et al., 2023)

นอกจากนี้ เมื่อกิจการต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน งานวิจัยของ Vichitsarawong et al. (2010) พบว่า ในช่วงวิกฤตการเงินความระมัดระวังทางบัญชีจะลดลง และหลังจากช่วงวิกฤตการเงินความระมัดระวังทางบัญชีเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ผู้บริหารจะเลือกจัดการกำไรในช่วงเศรษฐกิจอยู่ในระดับดีมากกว่าช่วงที่เศรษฐกิจถดถอย (Strobl, 2013) รวมทั้ง Habib et al. (2013) พบว่า กิจการที่มีความล้มเหลวทางการเงินในระดับสูงจะเลือกใช้วิธีลดกำไร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการนำความระมัดระวังทางบัญชีมาใช้กับงบการเงิน ทั้งนี้ งานวิจัยนี้ยังได้นำประเด็นการแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนที่เกิดขึ้น และมีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลที่นำมาใช้ในงานวิจัย อาจนำมาซึ่งความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานทางการเงินอาจนำไปสู่ภาวะวิกฤตทางการเงิน และนำไปสู่การใช้พฤติกรรมฉวยโอกาสของผู้บริหารตามทฤษฎีตัวแทนในการเลือกใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ อันจะมีผลต่อความระมัดระวังทางบัญชีต่อไป

รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจกับความระมัดระวังทางบัญชี

งานวิจัยในอดีตใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ (Discretionary Accruals) เป็นตัวแทนการจัดการกำไร (Dechow, Sloan, & Sweeney, 1995) โดยที่การจัดการกำไรเป็นการตัดสินใจของผู้บริหารในการนำเสนอรายการในงบการเงิน เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนตน (Schipper, 1989) โดย Scott (2009) กล่าวว่า การจัดการกำไรเป็นการใช้ทางเลือกของนโยบายการบัญชี หรือการตัดสินใจดำเนินงานที่มีผลกระทบต่อตัวเลขกำไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง หากผู้บริหารใช้เทคนิคการจัดการกำไรจะทำให้งบการเงินที่นำเสนอต่อสาธารณชนไม่สะท้อนผลการดำเนินงานที่แท้จริง เนื่องจากผู้บริหารมีความตั้งใจบิดเบือนข้อมูลในงบการเงิน นอกจากนี้ การจัดการกำไรจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ลดความเชื่อมั่นของนักลงทุน และเพิ่มความลำเอียงของผู้บริหารที่มีต่องบการเงิน ส่งผลให้นักลงทุนตัดสินใจผิดพลาดได้ (Hartam & Kresnawati, 2022)

ตามทฤษฎีการบัญชีเชิงปฏิฐานผู้บริหารอาจเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพื่อเพิ่มกำไร หรือลดกำไรขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับทั้งในมุมมองผลประโยชน์ส่วนตัวหรือเงื่อนไขตามสัญญา (Watts & Zimmerman, 1986) การเลือกวิธีเพิ่มกำไรถือเป็นการจัดการกำไรเชิงรุก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายผลการดำเนินงาน ในทางตรงกันข้าม การเลือกวิธีลดกำไรอาจเกิดขึ้นเมื่อผู้บริหารพบว่า ในงวดปัจจุบันสามารถบริหารงานบรรลุเป้าหมายผลตอบแทนแล้ว และอาจสะท้อนว่า กิจการนำเสนอกำไรแบบมีความระมัดระวัง อย่างไรก็ตาม การจัดการกำไร มีทั้งข้อดีและข้อเสียต่อผู้มีส่วนได้เสีย เนื่องจาก Watts and Zimmerman (1990) พบว่า การจัดการกำไรเกิดขึ้นเมื่อผู้บริหารใช้ดุลยพินิจของตนเอง ซึ่งอาจมีหรือไม่มีข้อจำกัดในการใช้ดุลยพินิจ และการตัดสินใจดังกล่าวยังเป็นที่พึงการเพิ่มมูลค่าบริษัทสูงสุด ซึ่งถือเป็นข้อดี หรือเป็นการฉวยโอกาสซึ่งถือเป็นข้อเสียก็ได้

การพัฒนาสมมติฐานการวิจัย

ภาวะวิกฤตทางการเงินและความระมัดระวังทางบัญชี

ตามทฤษฎีการบัญชีเชิงปฏิฐานผู้บริหารอาจเลือกใช้วิธีลดกำไร ภายใต้ความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้น เนื่องจากในงวดที่มีความไม่แน่นอนนั้นไม่สามารถสร้างกำไรตามเป้าหมายได้ จึงทำให้ผลการดำเนินงานต่ำกว่าความเป็นจริง (Habib et al., 2013) งานวิจัยของ Sari (2020) พบว่า ความเสี่ยงทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชีในประเทศอินโดนีเซีย ในช่วงปี ค.ศ. 2015–2017 โดยให้มุมมองว่า ผู้บริหารจะเพิ่มระดับความระมัดระวังทางบัญชีเมื่อมีความไม่แน่นอนทางการเงินเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม Pujiono et al. (2023) พบว่า ความล้มเหลวทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หากกิจการมีความล้มเหลวทางการเงิน ผู้บริหารจะแสดงรายการในงบการเงินโดยยึดหลักความระมัดระวังทางบัญชี ซึ่งกรณีดังกล่าวถือว่า สอดคล้องกับหลักความระมัดระวังที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดสำหรับการรายงานทางการเงิน (TFAC, 2020)

ในทางตรงข้าม Salehi and Sehat (2019) พบว่า กิจการที่มีระดับความล้มเหลวทางการเงินสูงจะทำให้ความระมัดระวังทางบัญชีลดลง เนื่องจากผู้บริหารไม่ต้องการใช้หลักความระมัดระวังทางบัญชีในช่วงเวลาดังกล่าว เพราะอาจทำให้ผลการดำเนินงานละเมิดเงื่อนไขของสัญญา (Watts & Zimmerman, 1986) แต่ Salehi and Sehat (2019) พบหลักฐานเพิ่มเติมว่า ความล้มเหลวทางการเงินมีผลกระทบในเชิงบวกร่วมกับโครงสร้างเงินทุนจากหนี้สินระยะสั้นที่มีผลต่อความระมัดระวังทางบัญชี กล่าวคือ ความล้มเหลวทางการเงินจะมีความสัมพันธ์เชิงบวก เมื่อพิจารณาร่วมกับโครงสร้างเงินทุน

จากหลักฐานในอดีตแสดงให้เห็นว่า เมื่อกิจการมีภาวะวิกฤตทางการเงินสูง ผู้บริหารจะเลือกใช้หลักความระมัดระวังทางบัญชีในการนำเสนองบการเงิน (Sari, 2020; Pujiono et al., 2023) จึงกำหนดสมมติฐานในงานวิจัยดังนี้

H1: ภาวะวิกฤตทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี

รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจและความระมัดระวังทางบัญชี

ตามทฤษฎีตัวแทนภายใต้ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ (Jensen & Meckling, 1976) และทฤษฎีการบัญชีเชิงปฏิฐานผู้บริหารอาจเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีเพื่อเพิ่มกำไร หรือลดกำไรขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับทั้งในมุมมองผลประโยชน์ส่วนตัวหรือเงื่อนไขตามสัญญา (Watts & Zimmerman, 1986) ดังนั้น หากภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและผู้บริหารพบว่า ผลการดำเนินงานของกิจการอาจละเมิดเงื่อนไขของสัญญา ผู้บริหารอาจตัดสินใจใช้พฤติกรรมฉวยโอกาสเพื่อจัดการกำไร โดยไม่คำนึงถึงหลักความระมัดระวังทางบัญชี กล่าวคือ หากกิจการมีการจัดการกำไร จะทำให้ระดับความระมัดระวังทางบัญชีลดลง เช่น งานวิจัยของ Lara, Osma and Penalva (2012) พบว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา บริษัทที่มีความระมัดระวังทางบัญชีสูงจะทำให้ระดับการจัดการกำไรลดลง รวมทั้ง Chen, Hemmer and Zhang (2007) วิเคราะห์ความระมัดระวังทางบัญชีกับการจัดการกำไร โดยพบว่า ความระมัดระวังทางบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ รวมทั้ง Lin et al. (2014) และ Williams (2015) พบว่า ความระมัดระวังทางบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงลบกับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ

ในทางตรงข้าม Jackson and Liu (2010) พบว่า ระดับของการจัดการกำไรตามเกณฑ์คงค้างพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารอาจใช้ช่องโหว่ของความระมัดระวังทางบัญชี โดยสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ถูกต้อง ส่งผลให้ความระมัดระวังทางบัญชีเพิ่มขึ้น เช่น ผู้บริหารจัดการกำไรโดยเลือกใช้วิธีลดกำไร เพื่อให้ผลการดำเนินงานในงวดที่มีความไม่แน่นอนต่ำกว่าความเป็นจริง นำไปสู่ระดับความระมัดระวังทางบัญชีที่เพิ่มขึ้น ลักษณะดังกล่าวสะท้อนความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน

นอกจากนี้ งานวิจัยของ Bens, Monahan and Steele (2018) และ Hansen et al. (2018) พบความสัมพันธ์ในเชิงลบระหว่างความระมัดระวังทางบัญชีกับการจัดการกำไรตามเกณฑ์คงค้าง (Accrual-based Earnings Management) แต่กลับพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความระมัดระวังทางบัญชีกับการจัดการกำไรที่แท้จริง (Real Based Earnings Management)

จากการทบทวนวรรณกรรมและหลักฐานงานวิจัยในอดีตพบผลการวิจัยที่ขัดแย้งกัน (Mixed Results) แต่งานวิจัยนี้คาดว่า รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจที่สะท้อนการจัดการกำไรของผู้บริหารจะส่งผลเชิงลบต่อความระมัดระวังทางบัญชี ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม จึงกำหนดสมมติฐานในงานวิจัยดังนี้

H2: รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความระมัดระวังทางบัญชี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554–2565 รวม 12 ปี คิดเป็นข้อมูลจำนวน 4,580 ตัวอย่าง โดยข้อมูลดังกล่าวไม่รวมบริษัทจากอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน กองทุนรวม และบริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เหตุผลที่เลือกข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เนื่องจากบริษัทได้นำมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศมาถือปฏิบัติ ซึ่งช่วยให้ประโยชน์ในความสามารถเปรียบเทียบกันได้ของข้อมูลบัญชีที่นำมาใช้ในการวัดค่าตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้

การพัฒนาแบบจำลองในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะวิกฤตทางการเงินและรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจกับความระมัดระวังทางบัญชี และใช้แบบจำลองการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ในการวิเคราะห์ และใช้ค่าสถิติ t-stat ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยพิจารณาจาก β_1 มีค่า > 0 และ β_2 มีค่า < 0 และพบนัยสำคัญทางสถิติ แบบจำลองในงานวิจัยแสดงดังนี้

$$\text{Cons}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{DIST}_{i,t} + \beta_2 \text{AEM}_{i,t} + \beta_3 \text{Size}_{i,t} + \beta_4 \text{Lev}_{i,t} + \beta_5 \text{Growth}_{i,t} + \beta_6 \text{ROA}_{i,t} + \sum_1^11 \text{Year} + \sum_1^6 \text{Industry} + \varepsilon_{i,t}$$

สำหรับสัญลักษณ์และความหมายของตัวแปรในแบบจำลองการวิจัยแสดงดังนี้

$\text{Cons}_{i,t}$ = ความระมัดระวังทางบัญชีของบริษัท i ปีที่ t

$DIST_{i,t}$ = ภาวะวิกฤตทางการเงินของบริษัท i ปีที่ t แบ่งเป็น 3 ตัวแปร เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Habib et al. (2013) โดยวัดค่าตัวแปรดังนี้

$DIST_1$ คือ ภาวะวิกฤตทางการเงิน 1 (Financial Distress 1) วัดค่าเป็นตัวแปรหุ่น โดยพิจารณาจาก ผลขาดทุนสุทธิในปัจจุบัน หากปีปัจจุบันมีผลขาดทุนให้มีค่าเท่ากับ 1 หากไม่ใช่ให้มีค่าเป็น 0

$DIST_2$ คือ ภาวะวิกฤตทางการเงิน 2 (Financial Distress 2) วัดค่าเป็นตัวแปรหุ่น โดยพิจารณาจาก เงินทุนหมุนเวียนที่มีค่าเป็นลบในปัจจุบัน หากปีปัจจุบันเงินทุนหมุนเวียนมีค่าเป็นลบให้มีค่าเท่ากับ 1 หากไม่ใช่ให้มีค่าเป็น 0

$DIST_3$ คือ ภาวะวิกฤตทางการเงิน 3 (Financial Distress 3) วัดค่าเป็นตัวแปรหุ่น โดยพิจารณาทั้ง 2 เงื่อนไข จาก 1) ผลขาดทุนสุทธิและ 2) เงินทุนหมุนเวียนมีค่าเป็นลบในปัจจุบัน หากมี ผลขาดทุนสุทธิและเงินทุนหมุนเวียนมีค่าเป็นลบในปัจจุบันให้มีค่าเท่ากับ 1 หากไม่ใช่มีค่า เป็น 0

$AEM_{i,t}$ = รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของบริษัท i ปีที่ t คำนวณตามแบบจำลอง Modified Jones Model (Dechow et al., 1995)

$Size_{i,t}$ = ขนาดกิจการของบริษัท i ปีที่ t

$Lev_{i,t}$ = อัตราส่วนหนี้สินของบริษัท i ปีที่ t

$Growth_{i,t}$ = อัตราการเติบโตของบริษัท i ปีที่ t

$ROA_{i,t}$ = ผลการดำเนินงานของบริษัท i ปีที่ t

$Year$ = ตัวแปรหุ่น ปี พ.ศ. 2554–2565 (12 ปี) วัดค่าเป็นตัวแปรหุ่นเท่ากับ 11 ตัวแปร

$Industry$ = ตัวแปรหุ่น อุตสาหกรรมจำนวน 7 อุตสาหกรรมวัดค่าเป็นตัวแปรหุ่นเท่ากับ 6 ตัวแปร

$\varepsilon_{i,t}$ = ค่าความคลาดเคลื่อน

จากแบบจำลองข้างต้นผู้วิจัยได้ควบคุมปัจจัยความแตกต่างของบริษัทไม่ว่าเป็นคุณลักษณะเฉพาะ รวมทั้งความแตกต่างของปี พ.ศ. และอุตสาหกรรม โดยแทนค่าเป็นตัวแปรหุ่น และงานวิจัยนี้สนใจผลการวิเคราะห์ที่เกิดจากค่าเฉลี่ยของตัวอย่างในงานวิจัยทั้งหมด นอกจากนี้ ทดสอบข้อสมมติของการวิเคราะห์สถิติอนุมาน ได้แก่ การทดสอบปัญหา Multicollinearity Autocorrelation และ Heteroskedasticity

การวัดค่าตัวแปร

ความระมัดระวังทางบัญชี : ความระมัดระวังทางบัญชี แบ่งได้ 2 ประเภทคือ ความระมัดระวังทางบัญชีแบบมีเงื่อนไข และความระมัดระวังทางบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไข (Beaver & Ryan, 2005) ซึ่งงานวิจัยนี้วัดความระมัดระวังทางบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไข เนื่องจากเป็นการตัดสินใจของผู้บริหารในการเลือกวิธีทางบัญชีตามทฤษฎีการบัญชีเชิงปฏิฐานที่ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจของผู้บริหาร รวมทั้งการใช้พฤติกรรมฉวยโอกาสของผู้บริหารในการเลือกวิธีทางบัญชีโดยไม่คำนึงความระมัดระวังทางบัญชี ซึ่งตามทฤษฎีตัวแทนที่กล่าวว่า ผู้บริหารจะสนใจผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่า ทั้งนี้ การใช้ข้อมูลในประเทศไทย

ซึ่งเป็นประเทศตลาดเกิดใหม่และถือเป็นตลาดทุนที่มีประสิทธิภาพต่ำ การใช้ข้อมูลที่สะท้อนความระมัดระวังทางบัญชีแบบมีเงื่อนไขจึงไม่เหมาะสม

งานวิจัยนี้วัดค่าตัวแปรความระมัดระวังทางบัญชี โดยใช้ข้อมูลจากฐานบัญชี (Givoly & Hayn, 2000) ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการตัดสินใจของผู้บริหารที่มีต่อข้อมูลบัญชี เช่นเดียวกับงานวิจัยในอดีต (Pujiono et al., 2023) ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระด้วยแบบจำลองรายการคงค้างตามแนวคิดของ Givoly and Hayn (2002) โดยเหตุผลที่ใช้แบบจำลองรายการคงค้าง เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ให้ความสนใจเฉพาะมุมมองความเกี่ยวข้องของกำไรขาดทุนในงบการเงิน ซึ่งไม่ใช่ผลกระทบที่มาจากข้อมูลตลาด (Market Reaction) การวัดค่าตามแบบจำลองของ Givoly and Hayn (2002) จึงเหมาะสมในการวิจัยครั้งนี้ การคำนวณวัดค่าตัวแปรแสดงดังนี้

$$\text{Cons}_{i,t} = \frac{(\text{NI}_{i,t} + \text{Dep}_{i,t}) - \text{CFO}_{i,t}}{\text{TA}_{i,t}}$$

เมื่อ :

$\text{Cons}_{i,t}$ คือ ความระมัดระวังทางบัญชีของบริษัท i ปีที่ t โดยใช้ค่าเฉลี่ยย้อนหลัง 3 ปี

$\text{NI}_{i,t}$ คือ กำไรสุทธิของบริษัท i ปีที่ t

$\text{Dep}_{i,t}$ คือ ค่าเสื่อมราคาของบริษัท i ปีที่ t

$\text{CFO}_{i,t}$ คือ กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานของบริษัท i ปีที่ t

$\text{TA}_{i,t}$ คือ สินทรัพย์รวมของบริษัท i ปีที่ t

จากการคำนวณข้างต้น หากกำไรทางบัญชีต่ำกว่ากระแสเงินสดจากการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ ค่าเฉลี่ยสามปีจะแสดงเป็นค่าลบ ดังนั้น งานวิจัยนี้จะนำไปคูณด้วย -1 เพื่อความสะดวกในการแปลความหมาย ทั้งนี้ หากตัวเลขที่ได้มีค่ามากเป็นการบ่งบอกถึงความระมัดระวังทางบัญชีที่มากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากกำไรที่มีคุณภาพสูง (Krishnan & Parsons, 2008)

ภาวะวิกฤตทางการเงิน : งานวิจัยนี้วัดค่าภาวะวิกฤตทางการเงินเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) ซึ่งการวัดค่าดังกล่าวเป็นการประยุกต์แนวทางการจำแนกกิจการที่มีภาวะวิกฤตทางการเงินกับไม่มีภาวะวิกฤตทางการเงินจากวรรณกรรมในอดีต (McKeown, Mutchler & Hopwood, 1991; Hopwood, McKeown & Mutchler, 1994; Mutchler, Hopwood, & McKeown, 1997) โดย Habib et al. (2013) กำหนดเงื่อนไขการวัดค่าตัวแปรไว้ดังนี้

- 1) มีผลขาดทุนสุทธิในปีปัจจุบัน หากมีผลขาดทุนสุทธิในปีปัจจุบันให้มีค่าเท่ากับ 1 หากไม่ใช่เท่ากับ 0
- 2) เงินทุนหมุนเวียนมีค่าเป็นลบในปีปัจจุบัน หากมีเงินทุนหมุนเวียนมีค่าเป็นลบในปีปัจจุบันให้มีค่าเท่ากับ 1 หากไม่ใช่เท่ากับ 0
- 3) มีผลขาดทุนสุทธิและเงินทุนหมุนเวียนมีค่าเป็นลบในปีปัจจุบัน หากมีผลขาดทุนสุทธิและเงินทุนหมุนเวียนมีค่าเป็นลบในปีปัจจุบันให้มีค่าเท่ากับ 1 หากไม่ใช่เท่ากับ 0

โดยเงื่อนไขดังกล่าวถือเป็นตัวชี้วัดภาวะวิกฤตทางการเงินได้เหมาะสม (Habib et al., 2013) รวมทั้งตัวชี้วัดดังกล่าวเป็นภาวะวิกฤตทางการเงินที่พิจารณาจากรายการในงบการเงิน

รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ : งานวิจัยนี้วัดค่าตัวแปรโดยใช้ค่าสัมบูรณ์ (Absolute) เพื่อพิจารณาขนาดของระดับการใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ โดยวัดค่าตามแบบจำลอง Modified Jones Model (1995) ที่พัฒนาโดย Dechow et al. (1995) โดยเริ่มจากการคำนวณรายการคงค้างรวม การประมาณค่าสัมประสิทธิ์ในแบบจำลองเพื่อนำไปแยกรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจออกจากรายการคงค้างรวม (ดู Dechow et al., 1995) โดยการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยโดยใช้ข้อมูลแบบ Pooled Sample และประมาณค่าแยกในแต่ละอุตสาหกรรมตั้งสมการที่ (1)–(4) ในแต่ละขั้นตอนต่อไปนี้ (Ali, Amin, Mostafa, & Mohamed, 2022)

$$TAC = NI - CFO \quad \dots\dots\dots (1)$$

$$\frac{TAC}{TA_{t-1}} = \alpha_1 \frac{1}{TA_{t-1}} + \alpha_2 \frac{(\Delta REV - \Delta REC)}{TA_{t-1}} + \alpha_3 \frac{PPE}{TA_{t-1}} + \varepsilon \quad \dots\dots\dots (2)$$

$$NDAC = \hat{\alpha}_1 \frac{1}{TA_{t-1}} + \hat{\alpha}_2 \frac{(\Delta REV - \Delta REC)}{TA_{t-1}} + \hat{\alpha}_3 \frac{PPE}{TA_{t-1}} + \varepsilon \quad \dots\dots\dots (3)$$

$$absAEM = TAC - NDAC \quad \dots\dots\dots (4)$$

จากสมการข้างต้นอธิบายได้ดังนี้ สมการที่ (1) ในแต่ละกิจการต้องคำนวณหารายการคงค้างรวม โดย TAC คือ รายการคงค้างรวม NI คือ กำไรสุทธิ CFO คือ กระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงาน

สมการที่ (2) เมื่อได้รายการคงค้างรวมแล้วจะนำมาใช้ประมาณค่าสัมประสิทธิ์ α_1 α_2 α_3 โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดย ΔREV คือ การเปลี่ยนแปลงของรายได้ ΔREC คือ การเปลี่ยนแปลงของลูกหนี้การค้า PPE คือ ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ ซึ่งในแต่ละตัวแปรจะนำไปหารด้วยสินทรัพย์รวมปีก่อนคือ TA_{t-1} เพื่อลดผลกระทบจาก Heteroscedasticity ซึ่งเป็นความไม่สม่ำเสมอของความแปรปรวน

สมการที่ (3) คำนวณหารายการคงค้างที่ไม่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจคือ NDAC ซึ่งจะนำค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการประมาณค่าในสมการที่ (2) มาแทนค่าในสมการที่ (3) ได้ค่า $\hat{\alpha}_1$ $\hat{\alpha}_2$ $\hat{\alpha}_3$ เมื่อคำนวณค่า NDAC จะนำไปหักออกจากรายการคงค้างรวม (TAC)

สมการที่ (4) คำนวณหารายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจคือ absAEM ซึ่งงานวิจัยนี้ใช้ค่าสัมบูรณ์ในการวัดค่าโดยนำรายการคงค้างรวมในสมการที่ (1) หักด้วยรายการคงค้างที่ไม่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจในสมการที่ (3)

รายการคงค้างที่ใช้เป็นตัวแปรในการศึกษานี้สะท้อนถึงรายการทางบัญชีที่ไม่เกี่ยวข้องกับกระแสเงินสด โดยเฉพาะรายการคงค้างสะท้อนดุลยพินิจของผู้บริหารในการเลือกรับรู้รายการทางบัญชี ที่สะท้อนพฤติกรรมส่วนตัวของผู้บริหารซึ่งไม่ได้แยกพิจารณารายการคงค้างที่มีลักษณะเฉพาะในแต่ละอุตสาหกรรม

ตัวแปรควบคุม : งานวิจัยนี้ได้ควบคุมผลกระทบจากขนาดกิจการ วัดค่าจากค่าลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวม อัตราส่วนหนี้สินวัดค่าจากหนี้สินหารด้วยสินทรัพย์รวม (Pugatekaw, 2022) อัตราการเติบโตวัดค่าจากการเปลี่ยนแปลงของรายได้ และผลการดำเนินงานวัดค่าจากอัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (Boonlert-U-Thai & Phakdee, 2018) เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อความระมัดระวังทางบัญชี รวมทั้งในงานวิจัยนี้ได้กำหนดให้มีการควบคุมผลกระทบจากความแตกต่างในอุตสาหกรรมและปี พ.ศ. ไว้ในแบบจำลองด้วย

งานวิจัยนี้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เพื่อทดสอบสมมติฐานตามวัตถุประสงค์การวิจัยหลัก และได้ขยายผลการวิจัยโดยออกแบบแยกวิเคราะห์เพิ่มเติม เป็น 2 กรณี ในกรณีที่ 1 เป็นการพิจารณาว่า มีผลกระทบร่วมระหว่างตัวแปรภาวะวิกฤตทางการเงินกับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจต่อความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชีหรือไม่ และกรณีที่ 2 คือ การวิเคราะห์เพิ่มเติม เพื่อให้เห็นถึงผลกระทบของช่วงเวลาโดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือ ช่วงก่อน COVID-19 (พ.ศ. 2554–2562) ช่วงระหว่าง COVID-19 (พ.ศ. 2563–2564) และช่วงหลัง COVID-19 (พ.ศ. 2565)

ผลการวิจัย

ลำดับต่อไปนี้เป็น การนำเสนอผลการวิจัยโดยเริ่มจากตารางที่ 1 ที่แสดงผลการวิเคราะห์สถิติพรรณนาและในลำดับถัดไปเป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์เพิ่มเติมตามลำดับ

ตารางที่ 1 สถิติพรรณนา

Panel A: ตัวแปรค่าต่อเนื่อง	Mean	Median	Minimum	Maximum	Std. D.
Cons	-0.024	-0.020	-0.559	0.559	0.064
AEM	0.097	0.065	0.000	0.943	0.100
Size	22.524	22.296	18.869	28.859	1.526
Lev	0.449	0.462	0.012	1.111	0.210
Growth	0.113	0.043	-1.000	4.546	0.502
ROA	0.045	0.040	-0.840	0.780	0.089
Panel B: ตัวแปรหุ่น	n	D = 1	D = 0	% of 1	% of 0
DIST_1	4,580	880	3,700	19.21	80.79
DIST_2	4,580	1,100	3,480	24.02	75.98
DIST_3	4,580	341	4,239	7.45	92.55

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า บริษัทที่มีภาวะวิกฤตทางการเงินมากที่สุดคือ DIST_2 เป็นภาวะวิกฤตทางการเงินเมื่อพิจารณาจากเงินทุนหมุนเวียนมีค่าเป็นลบ มีจำนวน 1,100 ตัวอย่าง รองลงมาคือ DIST_1 เป็นภาวะวิกฤตทางการเงินเมื่อพิจารณาจากผลขาดทุน มีจำนวน 880 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 19.21 และน้อยที่สุดคือ DIST_3 เป็นภาวะวิกฤตทางการเงินที่พิจารณาทั้งผลขาดทุนสุทธิและเงินทุนหมุนเวียนมีค่าเป็นลบ มีจำนวน 341 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 7.45 ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่มีภาวะวิกฤตทางการเงินที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ส่วนใหญ่มีลักษณะเงินทุนหมุนเวียนที่มีค่าเป็นลบ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์

ตัวแปร	Cons	DIST_1	DIST_2	DIST_3	AEM	Size	Lev	Growth	ROA
Cons	1	0.233**	0.162**	0.178**	-0.106**	-0.035*	0.014	-0.094**	-0.302**
DIST_1	0.261**	1	0.168**	0.582**	0.023	-0.143**	0.116**	-0.073**	-0.604**
DIST_2	0.189**	0.168**	1	0.504**	-0.002	0.136**	0.400**	0.002	-0.184**
DIST_3	0.203**	0.582**	0.504**	1	0.002	-0.034*	0.248**	-0.045**	-0.372**
AEM	-0.033*	0.007	-0.024	-0.008	1	-0.028	0.102**	0.062**	-0.034*
Size	-0.006	-0.138**	0.154**	-0.019	-0.017	1	0.432**	0.057**	0.075**
Lev	0.067**	0.108**	0.397**	0.235**	0.092**	0.456**	1	0.081**	-0.224**
Growth	-0.144**	-0.208**	0.004	-0.119**	0.044**	0.093**	0.094**	1	0.093**
ROA	-0.332**	-0.681**	-0.209**	-0.397**	0.049**	0.033*	-0.274**	0.235**	1

หมายเหตุ : *Sig 0.05 (2-tailed), ** Sig 0.01 (2-tailed) บนขวาคือ Pearson Correlation ล่างซ้ายคือ Spearman

จากตารางที่ 2 เป็นผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปร ซึ่งการวัดค่าตัวแปรมีทั้งค่าต่อเนื่องและไม่ใช่อันต่อเนื่อง จึงแสดงผลด้านบนขวา (แนวนอน) เป็นค่าสหสัมพันธ์ของ Pearson Correlation และด้านล่างซ้าย (แนวตั้ง) เป็นค่าสหสัมพันธ์ของ Spearman's rho พบว่า ตัวแปรอิสระแต่ละคู่มีความสัมพันธ์กันเองไม่สูงเกินไป และพบว่า ตัวแปรภาวะวิกฤตทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกและรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความระมัดระวังทางบัญชี เมื่อพิจารณาข้อสมมติเกี่ยวกับความสัมพันธ์กันเองของตัวแปรอิสระตามแบบจำลองการวิจัยในแต่ละคู่อยู่ในช่วง -0.681 ถึง 0.582 ถือว่า ไม่พบปัญหา Multicollinearity เนื่องจากค่าสหสัมพันธ์ไม่สูงกว่า +0.90 (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010) รวมทั้งงานวิจัยนี้ได้พิจารณาค่า VIF พบว่า ค่า VIF < 10 (ตารางที่ 3) จึงถือว่า ตัวแปรอิสระไม่สัมพันธ์กันเองในระดับสูงเกินไป สำหรับการวิเคราะห์ถดถอยงานวิจัยนี้ได้ทดสอบปัญหา Autocorrelation ด้วย Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test และทดสอบปัญหา Heteroskedasticity โดยใช้ Heteroskedasticity White Test จากผลการทดสอบพบปัญหา Heteroskedasticity จึงบรรเทาปัญหาดังกล่าวด้วยการประมาณค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยด้วย White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในตารางที่ 3 เป็นการทดสอบสมมติฐานงานวิจัย H1 และ H2 โดยแบบจำลองที่ 1 ได้ทดสอบตัวแปรภาวะวิกฤตทางการเงินที่วัดค่าจากผลขาดทุนสุทธิในปีปัจจุบัน แบบจำลองที่ 2 ทดสอบตัวแปรภาวะวิกฤตทางการเงินที่วัดค่าจากเงินทุนหมุนเวียนมีค่าเป็นลบในปีปัจจุบัน และแบบจำลองที่ 3 ทดสอบตัวแปรภาวะวิกฤตทางการเงินที่วัดค่าจากผลขาดทุนสุทธิและเงินทุนหมุนเวียนมีค่าเป็นลบในปีปัจจุบัน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยแบบจำลองที่ 1-3

ตัวแปร		แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2	แบบจำลองที่ 3
Intercept	Coef. t-stat	-0.0080 (-0.5189)	0.0023 (0.1592)	-0.0042 (-0.2817)
DIST_1	Coef. t-stat	0.0126*** (3.7457)		
DIST_2	Coef. t-stat		0.0194*** (8.3916)	
DIST_3	Coef. t-stat			0.0180*** (4.1129)
AEM	Coef. t-stat	-0.0891*** (-3.7779)	-0.0851*** (-3.6539)	-0.0871*** (-3.7070)
Size	Coef. t-stat	-0.0002 (-0.3221)	-0.0004 (-0.6519)	-0.0002 (-0.3624)
Lev	Coef. t-stat	-0.0082 (-1.3786)	-0.0241*** (-3.8258)	-0.0127** (-2.1534)
Growth	Coef. t-stat	-0.0060** (-2.0649)	-0.0058** (-2.0024)	-0.0059** (-2.0263)
ROA	Coef. t-stat	-0.1870*** (-8.3494)	-0.2105*** (-11.3806)	-0.2029*** (-10.2451)
Industry		Yes	Yes	Yes
Year		Yes	Yes	Yes
Adj. R ²		0.1373	0.1466	0.138
F-statistics		32.6953	35.1886	32.869
Max. VIF		3.9709	3.9285	3.9741
n		4,580	4,580	4,580

หมายเหตุ : * p-value < 0.10, ** p-value < 0.05, *** p-value < 0.01, ประเมินค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient) ด้วยวิธี White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาวะวิกฤตทางการเงินที่วัดค่าจากผลขาดทุนสุทธิ (DIST_1) ภาวะวิกฤตทางการเงินที่วัดค่าจากเงินทุนหมุนเวียนที่มีค่าเป็นลบ (DIST_2) และภาวะวิกฤตทางการเงินที่วัดค่าจากผลขาดทุนสุทธิและเงินทุนหมุนเวียนที่มีค่าเป็นลบ (DIST_3) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่า เมื่อกิจการมีภาวะวิกฤตทางการเงิน ซึ่งสะท้อนถึงความไม่แน่นอนทางการเงินกิจการจะเลือกนำเสนองบการเงินอย่างมีความระมัดระวัง จึงยอมรับสมมติฐาน H1: ภาวะวิกฤตทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี

ในทางตรงข้ามพบว่า รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความระมัดระวังทางบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทั้ง 3 แบบจำลอง แสดงให้เห็นว่า เมื่อกิจการมีการจัดการกับรายการคงค้างในระดับสูง จะเลือกแสดงรายการโดยไม่คำนึงถึงความระมัดระวังทางบัญชี เพื่อให้กำไรในงวดสูงขึ้น ซึ่งถือเป็นการใช้เทคนิคการจัดการกำไรแบบเชิงรุก (Aggressive Accounting) จึงยอมรับสมมติฐาน H2: รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความระมัดระวังทางบัญชี

ผลการวิเคราะห์เพิ่มเติม

สำหรับการวิเคราะห์เพิ่มเติมในงานวิจัยนี้เป็นการขยายความเข้าใจ และใช้เป็นแนวทางในการอธิบายข้อค้นพบ เพื่อให้มีหลักฐานสนับสนุนผลการวิจัยหลักได้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งยังสามารถใช้ผลการวิเคราะห์นี้ขยายเป็นแนวทางสำหรับงานวิจัยในอนาคตได้ ในตารางที่ 4 เป็นการแสดงผลการวิเคราะห์เพิ่มเติมเพื่อพิจารณาว่า ในกรณีที่กิจการมีผลกระทบร่วม (Interaction) ระหว่างภาวะวิกฤตทางการเงินกับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจจะมีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชีอย่างไร เนื่องจาก Salehi and Sehat (2019) พบว่า ความล้มเหลวทางการเงินมีผลกระทบร่วมกับโครงสร้างเงินทุนจากหนี้สินระยะสั้นที่มีผลต่อความระมัดระวังทางบัญชี รวมทั้ง Vichitsarawong et al. (2010) พบว่า ในช่วงวิกฤตทางการเงินความระมัดระวังทางบัญชีจะลดลง ซึ่งผู้บริหารจะเลือกจัดการกำไรในช่วงเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำมากกว่าช่วงที่เศรษฐกิจงอกงาม (Strobl, 2013) รวมทั้ง Habib et al. (2013) พบว่า กิจการที่มีความล้มเหลวทางการเงินในระดับสูง จะเลือกใช้วิธีลดกำไร ซึ่งสะท้อนการนำหลักความระมัดระวังทางบัญชีมาใช้กับงบการเงิน จากเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นแนวคิดสนับสนุนการวิเคราะห์เพิ่มเติมครั้งนี้

ตารางที่ 4 ผลกระทบร่วมระหว่างตัวแปรภาวะวิกฤตทางการเงินกับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ

		แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2	แบบจำลองที่ 3
Intercept	Coef. t-stat	-0.0073 (-0.4796)	0.0013 (0.0857)	-0.0042 (-0.2796)
DIST_1-3	Coef. t-stat	0.0044 (0.8044)	0.0083** (2.2642)	0.0017 (0.3409)
AEM	Coef. t-stat	-0.1135*** (-5.0678)	-0.1133*** (-4.3041)	-0.1009*** (-4.1429)
AEM*DIST_1-3	Coef. t-stat	0.1040 (1.5620)	0.1148*** (3.0378)	0.1827*** (4.0238)

ตารางที่ 4 ผลกระทบร่วมระหว่างตัวแปรภาวะวิกฤตทางการเงินกับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ (ต่อ)

		แบบจำลองที่ 1	แบบจำลองที่ 2	แบบจำลองที่ 3
Size	Coef. t-stat	-0.0002 (-0.3647)	-0.0003 (-0.4126)	-0.0002 (-0.3460)
Lev	Coef. t-stat	-0.0058 (-1.0119)	-0.0242*** (-3.8452)	-0.0125** (-2.1093)
Growth	Coef. t-stat	-0.0059** (-2.0953)	-0.0056* (-1.9382)	-0.0055* (-1.8870)
ROA	Coef. t-stat	-0.1696** (-7.1023)	-0.2066*** (-10.9841)	-0.1910*** (-9.2821)
Industry		Yes	Yes	Yes
Year		Yes	Yes	Yes
Adj. R ²		0.1414	0.1525	0.1435
F-statistics		32.4211	35.3386	32.956
Max. VIF		7.6368	4.3609	3.9501
n		4,580	4,580	4,580

หมายเหตุ : * p-value < 0.10, ** p-value < 0.05, *** p-value < 0.01, ประมาณค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient) ด้วยวิธี White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance สำหรับแบบจำลองที่ 1 ตัวแปรภาวะวิกฤตทางการเงินคือ DIST_1, แบบจำลองที่ 2 ตัวแปรภาวะวิกฤตทางการเงินคือ DIST_2 และแบบจำลองที่ 3 ตัวแปรภาวะวิกฤตทางการเงินคือ DIST_3

ในตารางที่ 4 เมื่อพิจารณาตัวแปรผลกระทบร่วม (Interaction Term) พบว่า ตัวแปร AEM*DIST_1 ในแบบจำลองที่ 1 ไม่มีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี ซึ่งกล่าวได้ว่าระดับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจที่สูงและเป็นบริษัทที่มีภาวะวิกฤตทางการเงินจะไม่มีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี อาจเป็นเพราะผลการดำเนินงานที่เป็นผลขาดทุนสุทธิเป็นผลจากเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจจริง ซึ่งไม่เกิดจากการรับรู้รายการอย่างมีความระมัดระวัง จึงไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าว

เมื่อพิจารณาตัวแปร AEM*DIST_2 ในแบบจำลองที่ 2 และตัวแปร AEM*DIST_3 ในแบบจำลองที่ 3 ซึ่งเป็นตัวแปรผลกระทบร่วมพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี อาจกล่าวได้ว่าเมื่อกิจการมีระดับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจที่สูงแต่อยู่ในช่วงที่มีภาวะวิกฤตทางการเงิน ผู้บริหารอาจคำนึงถึงความไม่แน่นอนทางการเงินมากกว่า จึงทำให้ความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี จากผลการวิเคราะห์เพิ่มเติมแสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจกับความระมัดระวังทางบัญชี ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับระดับภาวะวิกฤตทางการเงิน (เช่น กิจการมีเงินทุนหมุนเวียนที่ติดลบ หรือกิจการมีทั้งผลขาดทุนและมีเงินทุนหมุนเวียนติดลบ) เมื่อกิจการเผชิญกับวิกฤตทางการเงินรุนแรงขึ้น ผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะนำเสนอข้อมูลทางบัญชีอย่างมีความระมัดระวัง

ในตารางที่ 5 เป็นผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยแยกข้อมูลเป็นช่วงของสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอนในระดับสูงจาก COVID-19 เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้ครอบคลุมช่วงเหตุการณ์ความไม่แน่นอนจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของกิจการอย่างมาก โดยเฉพาะข้อมูลกำไรที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้มีส่วนได้เสีย (Phakdee & Srijunpetch, 2023) ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวอาจมีผลให้ความสัมพันธ์ของตัวแปรภาวะวิกฤตทางการเงินและรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจกับความระมัดระวังทางบัญชีเปลี่ยนแปลงไป งานวิจัยนี้จึงแบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ช่วงคือ ช่วงก่อน COVID-19 (2554–2562) ช่วงระหว่าง COVID-19 (2563–2564) และช่วงหลัง COVID-19 (2565) ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแยกช่วงปีในแต่ละเหตุการณ์

		หลัง COVID-19 ปี พ.ศ. 2565			ระหว่าง COVID-19 ปี พ.ศ. 2563–2564			ก่อน COVID-19 ปี พ.ศ. 2554–2562		
		DIST_1	DIST_2	DIST_3	DIST_1	DIST_2	DIST_3	DIST_1	DIST_2	DIST_3
Intercept	Coef.	–0.006	0.017	0.015	0.04	0.045	0.042	–0.015	–0.004	–0.013
DIST	Coef.	0.020***	0.020***	0.009	0.006	0.006	0.010	0.013***	0.023***	0.022***
AEM	Coef.	–0.076	–0.072	–0.074	0.001	0.002	0.001	–0.104***	–0.100***	–0.102***
ConVar.		Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Industry		Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Year		Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Adj.R2		0.118	0.123	0.105	0.146	0.146	0.147	0.138	0.15	0.14
F-stat		6.121***	6.356***	5.480***	12.657***	12.671***	12.741***	28.166***	31.053***	28.578***
n			461			887			3,232	

หมายเหตุ : * p-value < 0.10, ** p-value < 0.05, *** p-value < 0.01, ประมาณค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient) ด้วยวิธี White heteroskedasticity-consistent standard errors & covariance, ConVar. หมายถึง ตัวแปรควบคุมที่รวมวิเคราะห์อยู่ในแบบจำลอง ได้แก่ ตัวแปร Size, Lev, Growth และ ROA

จากตารางที่ 5 พบว่า ในช่วงก่อน COVID-19 ภาวะวิกฤตทางการเงินทั้ง 3 ตัวแปร (DIST_1, DIST_2 และ DIST_3) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี สะท้อนให้เห็นว่าในช่วงที่สภาพแวดล้อมธุรกิจปกติ เมื่อกิจการอยู่ในสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอนทางการเงินซึ่งเกิดจากการบริหารงาน กิจการจะเลือกนำเสนอรายการในงบการเงินอย่างมีความระมัดระวัง ในทำนองเดียวกันตัวแปรรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความระมัดระวังทางบัญชี ซึ่งหมายความว่า เมื่อกิจการมีระดับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจมากเกินไปจะทำให้ความระมัดระวังทางบัญชีลดลง เนื่องจากผู้บริหารอาจใช้ระดับรายการคงค้างดังกล่าวเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว

ในช่วง COVID-19 ภาวะวิกฤตทางการเงินทั้ง 3 ตัวแปร (DIST_1, DIST_2 และ DIST_3) และรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจไม่มีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี สะท้อนให้เห็นว่า ในช่วงที่สภาพแวดล้อมธุรกิจไม่ปกติเนื่องจากเป็นปัจจัยภายนอก ซึ่งเมื่อกิจการอยู่ในสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอนทางการเงินภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว กิจการจะไม่คำนึงถึงการนำเสนอการเงินอย่างมีความระมัดระวัง เพราะต้องการความอยู่รอดทางธุรกิจมากกว่า รวมทั้งการเลือกใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจในช่วงเวลาดังกล่าวจึงไม่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงทางบัญชี แต่อาจเป็นไปตามวัตถุประสงค์ส่วนตัวของผู้บริหารที่อาจตัดสินใจในแต่ละบริบทของกิจการ (Watts & Zimmerman, 1986) โดยผู้บริหารอาจไม่ต้องการให้ผลการดำเนินงานทางการเงินตกต่ำไปในช่วงเวลาดังกล่าว หรือบางกิจการไม่ได้รับผลกระทบในช่วงเวลานั้น จึงทำให้ค่าเฉลี่ยที่เกิดขึ้นของตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี

ในช่วงหลัง COVID-19 พบว่า ภาวะวิกฤตทางการเงินทั้ง 2 ตัวแปร (DIST_1 และ DIST_2) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี อาจเป็นเพราะในช่วงหลัง COVID-19 กิจการที่มีความไม่แน่นอนทางการเงินเพียงบางมุม เช่น มีผลขาดทุนสุทธิ หรือมีเงินทุนหมุนเวียนติดลบ ยังนำเสนอการเงินอย่างมีความระมัดระวังในทำนองเดียวกันกับช่วงก่อน COVID-19 แสดงให้เห็นว่า เมื่อมีความไม่แน่นอนทางการเงินซึ่งเกิดจากการบริหารงานซึ่งเป็นปัจจัยภายใน ผู้บริหารจะนำหลักความระมัดระวังทางบัญชีมาใช้

อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวไม่พบความสัมพันธ์ของตัวแปร DIST_3 และรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจกับความระมัดระวังทางบัญชี เนื่องจากภาวะวิกฤตทางการเงินที่วัดจากผลขาดทุนสุทธิและเงินทุนหมุนเวียนติดลบและรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ เป็นผลกระทบต่อเนื่องมาจาก COVID-19 และยังไม่สามารถนำหลักการบริหารงานตามปกติมาใช้ในการนำเสนอการเงินได้ จึงไม่มีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะวิกฤตทางการเงินและรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจกับความระมัดระวังทางบัญชี โดยใช้ข้อมูลตัวอย่างจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554–2565 รวม 12 ปี คิดเป็นข้อมูลจำนวน 4,580 ตัวอย่าง ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณในการทดสอบสมมติฐานงานวิจัย ผลการวิจัยพบว่า ภาวะวิกฤตทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนภายใต้ภาวะวิกฤตทางการเงิน กิจการจะเลือกนำเสนอรายการในงบการเงินอย่างมีความระมัดระวัง แสดงว่า เมื่อการดำเนินงานมีความไม่แน่นอนที่มากขึ้น ผู้บริหารจะมีแนวโน้มที่จะใช้ข้อมูล เพื่อประโยชน์ส่วนตัวมากขึ้น (Lin et al., 2014) และตัดสินใจเลือกนำเสนอการเงินอย่างมีความระมัดระวัง ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sari (2020) พบว่า ความเสี่ยงทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชีในประเทศอินโดนีเซีย รวมทั้งงานวิจัยของ Pujiono et al. (2023) พบว่า ความล้มเหลวทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี

ในทางตรงข้ามผลการวิจัยพบว่า รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความระมัดระวังทางบัญชี แสดงว่า เมื่อกิจการมีการจัดการกับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจในระดับสูง จะไม่คำนึงถึงหลักความระมัดระวังทางบัญชี สอดคล้องตามทฤษฎีตัวแทนที่แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารจะใช้พฤติกรรมฉวยโอกาส เพื่อให้ตนเองได้รับผลประโยชน์ (Jensen & Meckling, 1976) และการเลือกวิธีทางบัญชีมักเป็นไปตามสมมติฐานที่เกิดจากแรงจูงใจของผู้บริหารตามทฤษฎี

การบัญชีเชิงปฏิฐาน (Watts & Zimmerman, 1986) ลักษณะดังกล่าวเป็นการกระทำเพื่อให้ตนเองได้รับผลประโยชน์ จึงทำให้ความระมัดระวังลดลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lin et al. (2014) และ Williams (2015) พบว่า ความระมัดระวังทางบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงลบกับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ

จากผลการวิเคราะห์เพิ่มเติมพบว่า เมื่อผู้บริหารเลือกใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจแต่ต้องเผชิญอยู่ในช่วงที่มีภาวะวิกฤตทางการเงิน ผู้บริหารอาจคำนึงถึงความไม่แน่นอนทางการเงินของกิจการมากกว่า จึงเลือกนำเสนองบการเงินตามหลักความระมัดระวังทางบัญชี ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของทฤษฎีการบัญชีเชิงปฏิฐานเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้บริหารผ่านการเลือกวิธีทางบัญชีที่มีผลกระทบต่อตัวเลขกำไร (Watts & Zimmerman, 1986) ในลักษณะดังกล่าวถือว่า เป็นการตัดสินใจที่คำนึงถึงลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงิน

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์เพิ่มเติมยังพบว่า ในช่วงก่อน COVID-19 ภาวะวิกฤตทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี ในขณะที่รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจมีความสัมพันธ์เชิงลบแสดงว่า ผู้บริหารเลือกนำเสนองบการเงินอย่างมีความระมัดระวังเมื่อเผชิญความเสี่ยงทางการเงิน แต่การเลือกใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวจะลดความระมัดระวังทางบัญชี ซึ่งผลการวิเคราะห์สอดคล้องตามสมมติฐานหลักของงานวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของความเสี่ยงทางการเงินกับความระมัดระวังทางบัญชี (Sari, 2020; Pujiono et al., 2023) และการศึกษาการจัดการกำไรที่มีผลต่อความระมัดระวังทางบัญชี (Lara et al., 2012; Bens et al., 2018; Hansen et al., 2018) อย่างไรก็ตาม ในช่วง COVID-19 และช่วงหลัง COVID-19 พบผลการวิจัยที่แตกต่างตามสถานการณ์ของช่วงเวลา การแบ่งตามช่วงเวลาสะท้อนให้เห็นว่า มีปัจจัยความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจรุนแรงเกิดขึ้นในช่วง COVID-19 อันจะนำมาซึ่งความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งความกดดันของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในแต่ละช่วงเวลา ที่อาจมีผลกระทบต่อแรงจูงใจของผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ และความระมัดระวังทางบัญชี เนื่องจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจัดเป็นประเทศตลาดเกิดใหม่ อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผลการวิจัยที่พบแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา

งานวิจัยนี้ต้องการความรู้ใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงบวกของภาวะวิกฤตทางการเงินและความสัมพันธ์เชิงลบของรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจกับความระมัดระวังทางบัญชีที่เกิดจากผลการดำเนินงานของกิจการ ในบริบทสภาพแวดล้อมของประเทศไทย และเป็นหลักฐานจากข้อมูลของตลาดเกิดใหม่ และเมื่อพิจารณาผลกระทบร่วมพบว่า ภาวะวิกฤตทางการเงินและรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชี แสดงให้เห็นว่าหากมีความไม่แน่นอนทางการเงินในระดับสูงจะใช้รายการคงค้าง เพื่อนำเสนองบการเงินอย่างระมัดระวังทางบัญชี และเมื่อพิจารณาจากความไม่แน่นอนจากปัจจัยภายนอกพบว่า ภาวะวิกฤตทางการเงินและรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจไม่มีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชี เพราะผลการดำเนินงานของกิจการได้รับผลกระทบของ COVID-19 มากเกินไป รวมทั้งกิจการต้องการไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการเงิน จึงไม่คำนึงถึงความระมัดระวังทางบัญชี ดังนั้น ในการพิจารณาถึงความระมัดระวังทางบัญชี ผู้ใช้งบการเงินควรนำปัจจัยจากภาวะวิกฤตทางการเงินและรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจไปใช้ประกอบการตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

นักลงทุน สามารถนำปัจจัยเกี่ยวกับผลขาดทุนของกิจการและเงินทุนหมุนเวียนที่ติดลบไปใช้สนับสนุนการตัดสินใจซื้อ ขาย หรือถือเงินลงทุนในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้ เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับความระมัดระวังทางบัญชีที่สะท้อนให้เห็นว่า กิจการจะไม่รับรู้สินทรัพย์และรายได้ในจำนวนที่สูงเกินไป รวมทั้งนักลงทุนควรศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากหมายเหตุประกอบงบการเงินว่า มีรายการใดที่ส่งผลให้ผลการดำเนินงานขาดทุนและเพราะเหตุใดกิจการจึงมีเงินทุนหมุนเวียนติดลบ เพื่อสนับสนุนให้การตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สำหรับผลการวิเคราะห์เพิ่มเติมแสดงให้เห็นว่า ภาวะวิกฤตทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความระมัดระวังทางบัญชีในช่วงก่อน COVID-19 แต่ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าวในช่วง COVID-19 อาจสะท้อนถึงความเฉพาะในบริบทของประเทศไทย นักลงทุนควรพิจารณาถึงปัจจัยดังกล่าว เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาสนับสนุนการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ

นอกจากนี้ หน่วยงานกำกับดูแล ควรให้ความสนใจกับกิจการที่มีผลขาดทุนและมีเงินทุนหมุนเวียนติดลบเกี่ยวกับการนำเสนอการเงินและการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยดังกล่าวเพิ่มเติม เพื่อให้ให้นักลงทุนได้รับข้อมูลเพิ่มเติมที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ รวมทั้งอาจารย์และนักวิชาการสามารถนำหลักฐานจากงานวิจัยนี้ไปใช้เป็นเหตุผลสนับสนุนความคิดเห็นหรือเป็นตัวอย่างประกอบในกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ นอกจากนี้ ยังสามารถนำระเบียบวิธีวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการเรียนวิชาวิจัยทางการเงินบัญชีได้

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต

งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดคือ ตัวแปรภาวะวิกฤตทางการเงินวัดค่าจากผลขาดทุน และเงินทุนหมุนเวียนที่ติดลบตามงานวิจัยของ Habib et al. (2013) นอกจากนี้ ตัวแปรความระมัดระวังทางบัญชียังใช้เพียงตัวแปรความระมัดระวังทางบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไขตามแบบจำลองของ Givoly and Hayn (2000) งานวิจัยในอนาคตอาจนำแนวคิดการวัดภาวะวิกฤตทางการเงินนี้ไปพัฒนาและทบทวนวรรณกรรมเพิ่มเติมว่า มีข้อมูลใดในงบการเงินที่สะท้อนถึงความเสี่ยงทางการเงินเพื่อนำมาใช้พิจารณาเพิ่มเติม หรืออาจนำแบบจำลอง Altman Z-score มาใช้แทนตัวแปรภาวะวิกฤตทางการเงินครั้งนี้เพื่อพิจารณาว่า ผลการวิจัยที่พบสอดคล้องหรือแตกต่างกันเพราะเหตุผลใด นอกจากนี้ งานวิจัยในอนาคตอาจนำการวัดค่าความระมัดระวังทางบัญชีโดยใช้แนวคิดความระมัดระวังแบบมีเงื่อนไขมาพิจารณาเพิ่มเติม ได้แก่ แบบจำลองการรับรู้ผลขาดทุนอย่างทันเวลา และความระมัดระวังทางบัญชีของ Basu (1997) เพื่อให้ได้หลักฐานงานวิจัยที่ครอบคลุมในมิติอื่น

งานวิจัยนี้วัดค่ารายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของอุตสาหกรรม งานวิจัยในอนาคตควรพิจารณา รายการคงค้างที่มีความเฉพาะและแตกต่างกันไปในแต่ละอุตสาหกรรม เช่น อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง มักมีรายได้รอการรับรู้และมีลูกหนี้การค้าในมูลค่าสูง หรืออุตสาหกรรมบริการมีรายการที่ดิน อาคารและอุปกรณ์สูง เป็นต้น เพื่อให้การวิจัยมีความลุ่มลึกและให้ผลการวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องต่อไป

งานวิจัยในอนาคตควรนำแนวคิดการบัญชีพฤติกรรม (Behavioral Accounting) มาใช้อธิบายพฤติกรรมของผู้บริหารในระดับบุคคล รวมทั้งนำแนวคิดจากทฤษฎีการคาดการณ์ (Prospect Theory) มาอธิบายพฤติกรรมของผู้บริหารต่อการตัดสินใจเลือกใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจ เพื่อหลีกเลี่ยงผลขาดทุนหรือได้รับกำไรตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่ เพื่อต้องการผลตอบแทนส่วนตัว ซึ่งในงานวิจัยทางการเงินบัญชียังนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้อธิบายน้อย รวมทั้ง งานวิจัยในอดีต

พบว่า ทฤษฎีการคาดการณ์อธิบายแรงจูงใจในการจัดการกำไร เพื่อหลีกเลี่ยงกำไรที่ลดลงได้ดีกว่าการหลีกเลี่ยงการรายงานผลขาดทุน (Wasiuzzaman, Sahafzadeh, & Rezaie Nejad, 2015) รวมทั้งข้อสังเกตจากความสามารถในการอธิบาย ($\text{Adj. } R^2$) ของตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในแบบจำลองวิจัยนี้อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งยังมีตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อความระมัดระวังทางบัญชีที่ไม่ได้นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ งานวิจัยในอนาคตควรเพิ่มตัวแปรที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์หรือผลกระทบต่อความระมัดระวังทางบัญชี

REFERENCES

- Ali, H., Amin, H. M., Mostafa, D., & Mohamed, E. K. (2022). Earnings management and investor protection during the COVID-19 pandemic: Evidence from G-12 countries. *Managerial Auditing Journal*, 37(7), 775–797. <https://doi.org/10.1108/MAJ-07-2021-3232>
- Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 24(1), 3–37. [https://doi.org/10.1016/S0165-4101\(97\)00014-1](https://doi.org/10.1016/S0165-4101(97)00014-1)
- Beaver, W. H., & Ryan, S. G. (2005). Conditional and unconditional conservatism: Concepts and modeling. *Review of Accounting Studies*, 10(2), 269–309. <https://doi.org/10.1007/s11142-005-1532-6>
- Bens, D. A., Monahan, S. J., & Steele, L. B. (2018). The effect of aggregation of accounting information via segment reporting on accounting conservatism. *European Accounting Review*, 27(2), 237–262. <https://doi.org/10.1080/09638180.2016.1260488>
- Boonlert-U-Thai, K., & Phakdee, A. (2018). Board characteristics, accounting conservatism, and firm performance of Thai listed companies. *Journal of Accounting Profession*, 14(43), 27–47. DOI: 10.14456/jap.2018.24
- Boonlert-U-Thai, K., & Phakdee, A. (2019). Audit committee, aboard education, and accounting conservatism. *Journal of Business Administration*, 42(162), 1–26. DOI: 10.14456/jba.2019.8
- Chen, Q., Hemmer, T., & Zhang, Y. (2007). On the relation between conservatism in accounting standards and incentives for earnings management. *Journal of Accounting Research*, 45(3), 541–565. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2007.00243.x>
- Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *Accounting review*, 70(2), 193–225.
- Dechsukhum, A., Tangeakchit, M., & Laohavisudht, S. (2022). Relationship between audit committee characteristics and accounting conservatism of listed companies in the stock exchange of Thailand. *Songklanakarin Journal of Management Sciences*, 39(2), 159–186.
- Gassen, J., Uwe Fülbier, R., & Sellhorn, T. (2006). International differences in conditional conservatism—the role of unconditional conservatism and income smoothing. *European Accounting Review*, 15(4), 527–564. <https://doi.org/10.1080/09638180601102107>

- Givoly, D., & Hayn, C. (2000). The changing time-series properties of earnings, cash flows and accruals: Has financial reporting become more conservative?. *Journal of Accounting and Economics*, 29(3), 287–320. [https://doi.org/10.1016/S0165-4101\(00\)00024-0](https://doi.org/10.1016/S0165-4101(00)00024-0)
- Habib, A., Uddin Bhuiyan, B., & Islam, A. (2013). Financial distress, earnings management and market pricing of accruals during the global financial crisis. *Managerial Finance*, 39(2), 155–180. <https://doi.org/10.1108/03074351311294007>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis*. 7th ed. PEARSON Prentice Hall, USA.
- Hansen, J. C., Hong, K. P., & Park, S. H. (2018). Accounting conservatism: A life cycle perspective. *Advances in Accounting*, 40, 76–88. <https://doi.org/10.1016/j.adiac.2017.10.001>
- Hartam, W., & Kresnawati, E. (2022). Accounting Conservatism and Earnings Management: Moderating Effect of the Corporate Life Cycle. In *International Conference on Sustainable Innovation Track Accounting and Management Sciences (ICOSIAMS 2021)* (pp.295–303). Atlantis Press. DOI 10.2991/aebmr.k.211225.041
- Hazarika, S., Karpoff, J. M., & Nahata, R. (2012). Internal corporate governance, CEO turnover, and earnings management. *Journal of financial Economics*, 104(1), 44–69. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2011.10.011>
- Hofstede, G., Hofstede, G. J., & Minkov, M. (2010). *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. 3rd Ed. New York: Mcgraw-Hill.
- Hopwood, W., McKeown, J., & Mutchler, J. (1994). A reexamination of auditor versus model accuracy within the context of the going-concern opinion decision. *Contemporary Accounting Research*, 10(2), 409–431. <https://doi.org/10.1111/j.1911-3846.1994.tb00400.x>
- Jackson, S. B., & Liu, X. (2010). The allowance for uncollectible accounts, conservatism, and earnings management. *Journal of Accounting Research*, 48(3), 565–601. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2009.00364.x>
- Jensen M. C., Meckling W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360. https://doi.org/10.1007/978-94-009-9257-3_8
- Krishnan, G. V., & Parsons, L. M. (2008). Getting to the bottom line: An exploration of gender and earnings quality. *Journal of Business Ethics*, 78, 65–76. DOI 10.1007/s10551-006-9314-z
- Lara, J. M. G., Osma, B. G., & Penalva, F. (2012). Accounting conservatism and the limits to earnings management. Retrieved from: <http://www.hec.unil.ch/documents/seminars/dcc/786.pdf>
- Lin, F., Wu, C. M., Fang, T. Y., & Wun, J. C. (2014). The relations among accounting conservatism, institutional investors and earnings manipulation. *Economic Modelling*, 37, 164–174. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2013.10.020>

- McKeown, J. C., Mutchler, J. F., & Hopwood, W. (1991). Towards an explanation of auditor failure to modify the audit opinions of bankrupt companies. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 10, 1–13.
- Mutchler, J. F., Hopwood, W., & McKeown, J. M. (1997). The influence of contrary information and mitigating factors on audit opinion decisions on bankrupt companies. *Journal of accounting Research*, 35(2), 295–310. <https://doi.org/10.2307/2491367>
- Nantapanich, Y., & Pipatnarapong, J. (2022). The effect of earnings management, accounting conservatism, and corporate social responsibility on corporate income tax avoidance and the moderating effect of audit quality: Evidence from Thailand. *Journal of Accounting Profession*, 18(60), 26–60. DOI: 10.14456/jap.2022.17
- Phakdee, A., & Srijunpetch, S. (2020). The Value Relevance of Accounting Information in Financial Industry: 15-Year Perspective. *Journal of Business Administration the Association of Private Higher Education Institutions of Thailand*, 9(1), 196–214.
- Phakdee, A., & Srijunpetch, S. (2022). Accounting conservatism and earnings management of Thai listed companies under the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic. *Journal of Business Administration The Association of Private Education Institutions of Thailand*, 11(2), 160–181.
- Phakdee, A., & Srijunpetch, S. (2023). The impact of Thailand Sustainability Investment (THSI) on value relevance of earnings under COVID-19 pandemic: Evidence from Thailand. *Journal of Business Administration*, 46(177), 1–22. DOI: 10.14456/jba.2023.1
- Pugatekaew, K. (2022). Special characteristic of audit committees and accounting conservatism. *Journal of Accounting Profession*, 18(60), 5–25. DOI: 10.14456/jap.2022.16.
- Pujiono, Radityo, E., Kusumaningtias, R., & Putra, R. (2023). An overview fair play regulation in England premier league: Accounting information for leverage and financial distress to conservatism. *Cogent Business & Management*, 10(1), 2164996. <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2164996>
- Salehi, M., & Sehat, M. (2019). Debt maturity structure, institutional ownership and accounting conservatism: Evidence from Iranian listed companies. *Asian Journal of Accounting Research*, 4(1), 35–51. <https://doi.org/10.1108/AJAR-05-2018-0001>
- Sari, W. P. (2020). The effect of financial distress and growth opportunities on accounting conservatism with litigation risk as moderated variables in manufacturing companies listed on BEI. *Budapest International Research and Critics Institute (BIRCI-Journal): Humanities and Social Sciences*, 3(1), 588–597. <https://doi.org/10.33258/birci.v3i1.812>
- Schipper, K. (1989). Earnings management. *Accounting horizons*, 3(4), 91–102.
- Scott, W. R. (2009). *Financial Accounting Theory*. 5th Ed. Prentice Hall, Upper Saddle River New Jersey.

- Strobl, G. (2013). Earnings manipulation and the cost of capital. *Journal of Accounting Research*, 51(2), 449–473. <https://doi.org/10.1111/1475-679X.12008>
- Tangruenrat, C., & Yomchinda, N. (2022). IFRS adoption and the value relevance: Evidence from the Stock Exchange of Thailand. *Journal of Federation of Accounting Professions*, 4(10), 65–80.
- Tate, W. L., Ellram, L. M., Bals, L., Hartmann, E., & Van der Valk, W. (2010). An agency theory perspective on the purchase of marketing services. *Industrial Marketing Management*, 39(5), 806–819. <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2009.08.005>
- Thailand Federation of Accounting Professions (TFAC). (2020). *Conceptual framework for financial reporting*. Retrieved from: <https://www.tfac.or.th/upload/9414/tVnkbttuw0V.pdf>
- Vichitsarawong, T., Eng, L. L., & Meek, G. K. (2010). The impact of the Asian financial crisis on conservatism and timeliness of earnings: Evidence from Hong Kong, Malaysia, Singapore, and Thailand. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 21(1), 32–61. <https://doi.org/10.1111/j.1467-646X.2009.01035.x>
- Wasiuzzaman, S., Sahafzadeh, I., & Rezaie Nejad, N. (2015). Prospect theory, industry characteristics and earnings management: A study of Malaysian industries. *Review of Accounting and Finance*, 14(3), 324–347. <https://doi.org/10.1108/RAF-07-2014-0075>
- Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1986). *Positive accounting theory*. Prentice Hall.
- Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1990). Positive accounting theory: A ten year perspective. *Accounting Review*, 131–156.
- Williams, C. D. (2015). Asymmetric responses to earnings news: A case for ambiguity. *The Accounting Review*, 90(2), 785–817. <https://doi.org/10.2308/accr-50866>

